

Η ΕΥΡΩΠΗ ΣΕ ΣΚΗΝΙΚΟ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ Από την Ύβρη του ηγεμονισμού, στη Νέμεση της διάρρηξης;

Δρ. Σταύρου Χρ. Τσέτση

Η Ευρώπη θέλει να ενοποιηθεί.
Όλα τα βαθύτερα και ευρύτερα πνεύματα αυτού του αιώνα, είχαν αυτή τη βασική κατεύθυνση στη μυστική διεργασία της ψυχής τους: να προετοιμάσουν το δρόμο προς εκείνη τη σύνθεση και να πραγματώσουν στον εαυτό τους δοκιμαστικά τον Ευρωπαίο του μέλλοντος.

Friedrich Nietzsche, 1885

Μήπως ο ευρωσκεπτικισμός δεν είναι πλέον αντιδραστικός;

Ένα ερώτημα, διόλου ρητορικό, το οποίο θα μπορούσε να ηχεί ανοίκειο, όταν εκφέρεται από δύο ένθερμους ευρωπαϊστές- πυλώνες της πολιτικής για την ενοποίηση της Γηραιάς Ηπείρου. Τον Daniel Cohn-Bendit και τον Guy Verhofstadt, οι οποίοι με αφορμή το κοινό τους βιβλίο «Ξύπνα Ευρώπη! Ένα μανιφέστο για μία άλλη Ευρώπη» (Μεταίχμιο, 2012), εκφράζουν την αγωνία τους για το Μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο δεν είναι. Ιστορικό στέλεχος των Πρασίνων και συν-πρόεδρος, έως πρόσφατα, της κοινοβουλευτικής τους Ομάδος στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ο πρώτος και πρώην Πρωθυπουργός του Βελγίου και Πρόεδρος της Ομάδας των Φιλελευθέρων και Δημοκρατών του Σώματος, ο δεύτερος, θέτουν επί τάπητος το πλέον κρίσιμο ζήτημα, που ταλανίζει την ΕΕ τα τελευταία χρόνια, ορατότερο στην οικονομική της πολιτική: «Υπό το κράτος του πανικού, μήπως οι ηγέτες της ευρωζώνης με τις ενέργειές τους δημιουργούν ένα αντιδημοκρατικό τερατούργημα»;

Η αναδρομή στα αίτια της γέννησης και σταδιακής εγκαθίδρυσης της ως ενιαίας Ευρώπης, οικονομικής αρχικά και πολιτικής μετέπειτα, μιας κοινότητας, πέραν και πάνω από έναν διεθνή οργανισμό οντότητας, μας βάζει στο πυρήνα του προβληματισμού:

Την εξάλειψη δηλ. των βαθύτερων αιτιών που οδήγησαν τους λαούς της σε δύο δραματικές παγκόσμιες συρράξεις, την οριοθέτηση των χωρών της που συμμερίζονταν τις αξίες του δημοκρατικού πλουραλισμού, έναντι του ολοκληρωτισμού και την ανασυγκρότησή της, στο πλαίσιο του νέου πολιτικού τοπίου, όπως διαμορφώθηκε μεταπολεμικά, στο Δυτικό κόσμο.

Η μοναδική πρόοδος, ευημερία και συνύπαρξη που ακολούθησε, σε όλους τους τομείς, ήταν η αδιαμφισβήτητη απόδειξη της επιτυχίας του όλου εγχειρήματος.

Σταδιακά σημειώθηκε μείζονα αλλαγή δεδομένων, στην κορυφή των οποίων βρίσκονται:

- Η πτώση του τείχους του Βερολίνου στις 9 Νοεμβρίου 1989 και οι συνεπακόλουθες εξελίξεις με την επανένωση των δύο Γερμανιών και την προσχώρηση των χωρών της ανατολικής πλευράς του χάρτη της Ευρώπης, στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα –η κρίση της Ουκρανίας δεν είναι ασφαλώς ανεξάρτητη- βρίσκονται στην απαρχή μιας νέας φάσης

της ενοποιητικής της πορείας. Και των ενδοευρωπαϊκών, (επαν)ισορροπιών και γεωπολιτικών δεδομένων.

- Η ανάδυση της Κίνας, όπως και οι προσπάθειες δημιουργίας στενότερης συνεργασίας άλλων κρατών, με ισχυρά αναπτυξιακά αντανακλαστικά, των λεγόμενων BRICS (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα, Νότιος Αφρική).
- Οι σεισμικές επιπτώσεις της κρίσης του οικονομικού οικοδομήματος της Δύσης, την τελευταία κυρίως εξαετία.

Το δε, επιβεβλημένο, εγχείρημα της εξυγίανσης του διεθνούς οικονομικού συστήματος και του επαναπροσανατολισμού του, σε νέα αρχέτυπα, βασισμένα στην άμεση παραγωγή, αντί των «παιγνίων των χρηματοπιστωτικών παραγώγων της», αποκτά για την Ευρωζώνη ένα ειδικό χαρακτήρα. Προκαλεί –βίαια- ανακατανομή στη λήψη αποφάσεων στην ΕΕ. Οι θεσμοί της υποχωρούν και οι οικονομικά ισχυρότεροι εταίροι, κερδίζουν -εντυπωσιακά- έδαφος. Οι «μάχες» δεν είναι πλέον οι ίδιες. Οι αναμετρήσεις γίνονται με λόγχεις, -εξωραϊσμένες, πλην πάντα λόγχεις, και με «αργυρό περίβλημα»- στο χρηματοπιστωτικό πεδίο και σε «κοινή θέα».

Οι περιμετρικές της Ευρωζώνης χώρες, με υπαρκτές και σοβαρές διαρθρωτικές αδυναμίες, εντάσσονται αναγκαστικά σε προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής, παράλληλα, με παρατεταμένο καθεστώς λιτότητας. Υφίστανται δε τις τεκτονικές συνέπειες μιας οικονομικής πολιτικής, που σε μεσοχρόνια βάση αποδεικνύεται βίαιο, για τον κοινωνικό τους ιστό και το παραγωγικό δυναμικό.

Κεντρικές χώρες, της ζώνης Ευρώ, δείχνουν να λειτουργούν με τιμωρητική διάθεση για τους μη «ενάρετους» δημοσιονομικά νοτίους –η επικράτηση της έκφρασης PIGS (Πορτογαλία, Ισπανία, Ελλάδα, Ιταλία), είναι ενδεικτική. Στην δε περίπτωση της Ελλάδας, πρωτόγνωρη.

Ευρωπαϊκή Τραγωδία: Από την Ύβρη του ηγεμονισμού στη Δίκη της διάλυσης;

Η τραγωδία της Ευρώπης -που επιμελώς εμφανίζεται ως κρίση- όπως κάθε ελληνική τραγωδία των κλασικών χρόνων, προκαλείται με διασάλευση των ισορροπιών. Η Ύβρις στην περίπτωση της Ευρώπης -προκύπτει από μια μορφή οικειοποίησης, αν όχι υφαρπαγής- των εξουσιών και αρμοδιοτήτων που εκχωρούνται αυτόβουλα, από τις χώρες μέλη στους κοινοτικούς θεσμούς -στους οποίους οι ίδιες συμμετέχουν, καταστατικά, ισότιμα στους κόλπους των οργάνων της- από «ενάρετα» δημοσιονομικά κράτη μέλη, και με μεγαλύτερη συνεισφορά στον κοινοτικό προϋπολογισμό. Την σύγχυση την προκαλεί η Άτη, κόρη της Έριδας, κατά τον Ησίοδο: η ατολμία της ΕΕ στην κρίση, η περιορισμένη αποτελεσματικότητα του κοινού παρονομαστή των 28, η κατίσχυση της οικονομίας επί της πολιτικής, οι κοντόθωροι τακτικισμοί, αντί ενός ευρωπαϊκού οράματος, που να εμπνέει και να συσπειρώνει τα πολλά μέτρα και σταθμά για τους εταίρους και τις οικονομικές τους συμπεριφορές, οι ανίερες ομαδοποιήσεις, που παραπέμπουν στην Χανεατική Ένωση ένα σκηνικό με εμφανή σημάδια ηθικής κατάρρευσης.

Για να φθάσει η Δίκη, μία Ευρώπη που δεν πείθει, αποδυναμωμένη, στο διεθνές γίγνεσθαι, που αμφιβάλει για τον εαυτό της, αντί να επιζητά τη νέα της «Αρχιτεκτονική»- την μελλοντική πολιτική, θεσμική και γεωγραφική της άρθρωση- να συζητά το αδιανόητο: τον εξοβελισμό αυτών, που θεωρεί αιρετικούς. Για υπαρκτές παραλείψεις και παθογένειες, που σε ορισμένες περιπτώσεις, η ίδια η Ένωση σιώπησε, αν όχι υπέθαλψε.

Για να δοθεί ευρύτερα η ισχυρή εντύπωση, πως το Ευρώ, η ίδια η Ευρώπη, κατέληξε ως όχημα αποκάλυπτου ηγεμονισμού.

Τα ψυχικά ρήγματα στο σώμα της Ένωσης, είναι εμφανή και αυξανόμενα. Η αναβίωση ενός κλίματος εθνικισμού στην Ευρώπη, όχι μόνο στις χώρες που δοκιμάζονται, η ανάδυση του ευρωσκεπτικισμού και οι φυγόκεντρες δυνάμεις, συνιστούν αντίδραση και εξέλιξη αναπόδραστη.

Μία Ευρώπη, δραματικά κατώτερη των περιστάσεων και της κοινότητας που οραματίστηκαν οι ιδρυτικοί Πατέρες της. Οι στοχεύσεις των οποίων –Δημοκρατία, Ειρήνη, Συναδέλφωση, Πρόοδος, Δημιουργία, Συνεργασία, Ασφάλεια, Ανεκτικότητα, Αλληλεγγύη- παραμένουν το ύψιστο διακύδευμα για την Ευρώπη, κάθε εποχής.

Η «κάθαρση», η λύτρωση, προϋποθέτει την αποβολή κάθε πρακτικής που δεν επέτρεψε, η επώδυνη συγκυρία, να ξεπεραστεί σε υγιείς, βιώσιμες βάσεις, μία γνήσια, άρα ειλικρινής αυτοκριτική.

Σε διαφορετική περίπτωση ο εθνικισμός -και ο αντιευρωπαϊσμός- νομοτελειακά ακολουθούν, όπως και οι εσωτερικές, άγονες συσπειρώσεις και το σπέρμα, ενός ιδιότυπου ευρωπαϊκού «εμφύλιου».

Ο εθνικός σωβινισμός ωστόσο, δεν κατανικάται από ένα «χάρτινο διεθνισμό» όπως υποστήριζε ο πρωτεργάτης της Ευρωπαϊκής Ιδέας, Richard von Coudenhove-Kalergi, αλλά με την «εμβάθυνση και διεύρυνση του εθνικού πολιτισμού σε Ευρωπαϊκό..., που θεμελιώνεται πάνω σε χριστιανο-ελληνική βάση» (1926).

«Κάθαρση» ή επιστροφή του ζόφου της ιστορίας της.

Ο κίνδυνος για την Ευρώπη δεν είναι πλέον η κόπωση, αλλά η στρέβλωση των θεσμών της, η ανισορροπία, στη λήψη αποφάσεων, η απουσία ενός Σχεδίου που θα την αφυπνίσει, θα την ενδυναμώσει δραστικά, θέτοντας την, ως ΕΕ, στην καρδιά του παγκόσμιου γίγνεσθαι. Η οικονομία, ως συνεπακόλουθο της ισχύς της, έπεται ή θα έπρεπε να ακολουθεί.

Η Ευρώπη θα ακολουθήσει την αυτοκαταστροφή της ή θα γίνει ενιαία, διατείνονταν προφητικά ο Stefan Zweig το 1932.

Η Ευρώπη έχει σήμερα την πνευματική και ηθική αποστολή, να επινοήσει εκ νέου τους όρους συνύπαρξης των λαών της, σε ένα κόσμο που από συστάσεώς της, έχει αλλάξει και μεταβάλλεται ραγδαία, σε ένα οικουμενικό -οικονομικό, τεχνολογικό, πολιτισμικό και γεωπολιτικό- περιβάλλον, στο πνεύμα των ιδρυτικών της στόχων και να επαναφέρει τα ιδεολογικά της θεμέλια στο επίκεντρο των δράσεων και ενεργειών της. Να ξεριζώνει τους συμπλεγματικούς ηγεμονισμούς -ως πρόσκαιρη εκτροπή- και να συνεχίσει με το μάθημα της συνεργασίας, στο οποίο, πρώτη αυτή, από ίδρυση της, υποδειγματικά θήτευσε: δημιουργώντας μία μοναδική οντότητα.

Ωστε το αρχικό ερώτημα -εάν ο αντιευρωπαϊσμός δεν είναι πλέον αντιδραστικός-, που αφορά και την ουσία της μελλοντικής της ύπαρξης, να αποστερηθεί από κάθε περιεχόμενο.

Και η παρούσα συστημική κρίση -αφορμή και εφιαλτήριο για νέα αφετηρία- να επιβεβαιώσει τον Friedrich Nietzsche: «Η πορεία για το σχηματισμό της Νέας Ευρώπης,

μπορεί να καταρρεύσει από μεγάλες καταρρεύσεις που θα συμβούν· όμως θα κερδίσει περισσότερο σε δύναμη και βάθος».

Το διαφορετικό σενάριο, δεν μπορεί παρά να παραπέμπει στην επανάληψη του ζόφου της όχι και τόσο μακρινής της ιστορίας, με όρους ασφαλώς διάφορους, πλην πάντα επώδυνους. Για όλους.